

**JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARI XODIMLARI TOMONIDAN
JINOYATLARNI OLDINI OLIH VA FOSH ETISHDA
O‘TKAZILADIGAN TEZKOR-QIDIRUV TADBIRLARI**

Yakubov Xushnud Sheribbayevich

*O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi Tezkor-qidiruv faoliyati kafedra boshliq
o‘rinbosari, podpolkovnik*

Yusubov Muxammadrizo Azimjon ugli

O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

Toshkent. sh

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20669387>

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada jazoni ijro etish muassasalarida (JIEM) saqlanayotgan mahkumlar tomonidan jinoyat sodir etilishining barvaqt oldini olish va fosh etishda penitensiar tizim tezkor-qidiruv apparatining ma'muriy-huquqiy, taktik va tashkiliy xususiyatlari kompleks tahlil qilingan. Penitensiar jinoyatchilikning yopiq (latent) xususiyati, qamoqxona submadaniyati va uyushgan guruhlarga qarshi kurashishda maxfiy hamkorlik (agentura), kameralar ichida tezkor tadbirlarni o‘tkazish taktikasi ilmiy asoslangan. Shuningdek, JIEMlarga taqiqlangan ashyolarni (dronlar orqali mobil telefon, narkotik) kiritishga qarshi "High-tech policing" usullarini qo‘llash masalalari yoritilgan. AQSh (STG Intelligence), Buyuk Britaniya, Germaniya va Janubiy Koreya penitensiar xizmatlarining kriminologik bashorat va AI (sun'iy intellekt) nazorati borasidagi ilg‘or xorij tajribasi qiyosiy o‘rganilib, O‘zbekiston milliy qonunchiligini takomillashtirish hamda sohadagi tadqiqotlarni OJS va SCOP.UZ kabi platformalarda indeksatsiya qilish yuzasidan aniq ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: jazoni ijro etish muassasasi, penitensiar jinoyatchilik, tezkor-qidiruv tadbirlari, maxfiy hamkorlik, retsidiv, High-tech policing, qamoqxona submadaniyati, jamoat xavfsizligi, xorij tajribasi.

Contact: 99 826 99 56

Аннотация. В данной научной статье проводится комплексный анализ административно-правовых, тактических и организационных особенностей оперативно-розыскного аппарата пенитенциарной системы в раннем предупреждении и раскрытии преступлений, совершаемых осужденными, содержащимися в учреждениях исполнения наказаний (УИН). Научно обоснована закрытая (латентная) природа пенитенциарной преступности, тактика негласного сотрудничества (агентуры) и проведения оперативных мероприятий внутри камер в борьбе с тюремной субкультурой и организованными группами. Также освещены вопросы применения методов «High-tech policing» против проноса запрещенных предметов в УИН (мобильные телефоны, наркотики через дроны). Изучен передовой зарубежный опыт пенитенциарных служб США (STG Intelligence), Великобритании, Германии и Южной Кореи в области криминологического прогнозирования и AI-контроля, разработаны конкретные научно-практические предложения по совершенствованию национального законодательства Узбекистана и индексации исследований на платформах OJS и SCOP.UZ.

Ключевые слова: учреждение исполнения наказания, пенитенциарная преступность, оперативно-розыскные мероприятия, негласное сотрудничество, рецидив, High-tech policing, тюремная субкультура, общественная безопасность, зарубежный опыт.

Abstract. This scientific article provides a comprehensive analysis of the administrative-legal, tactical, and organizational features of the operational-search apparatus of the penitentiary system in the early prevention and detection of crimes committed by convicts held in penitentiary institutions (PI). The closed (latent) nature of penitentiary crime, the tactics of covert collaboration (human intelligence), and conducting operational measures inside cells in the fight against prison

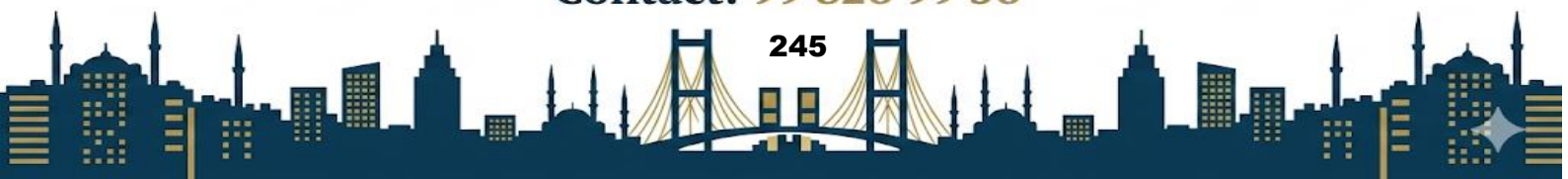

subculture and organized groups are scientifically substantiated. The issues of applying "High-tech policing" methods against the smuggling of prohibited items into PI (mobile phones, drugs via drones) are also highlighted. The advanced foreign experience of penitentiary services in the USA (STG Intelligence), the UK, Germany, and South Korea in criminological forecasting and AI control was comparatively studied, and specific scientific and practical proposals were developed for improving the national legislation of Uzbekistan and indexing research on platforms such as OJS and SCOP.UZ.

Keywords: penitentiary institution, penitentiary crime, operational-search measures, covert collaboration, recidivism, High-tech policing, prison subculture, public safety, foreign experience.

Davlatning huquqni muhofaza qilish tizimida Jazoni ijro etish muassasalari (JIEM) jinoyatchilikka qarshi kurashishning yakuniy bosqichini ta'minlovchi eng muhim bo'g'indir. JIEMlarda jamiyatning eng kriminogen, qonun-qoidalarga bo'ysunishni istamaydigan va maxsus ijtimoiy xavflilikka ega bo'lgan qatlami (mahkumlar) jamlanadi. Bunday konsentrlangan (zich) jinoiy muhitda tartibni saqlash faqatgina qo'riqlash va nazorat xizmatlari orqali ta'minlanmaydi. Muassasa ichida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan og'ir jinoyatlarni, ommaviy tartibsizliklarni yoki uyushgan guruhlarining faoliyatini fosh etish faqat yashirin, intellektual va uzluksiz amalga oshiriladigan tezkor-qidiruv faoliyati (TQF) orqaligina amalga oshirilishi mumkin.

JIEM tezkor bo'linmalari xodimlarining faoliyati bevosita "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi va O'zbekiston Respublikasining Jazoni ijro etish kodeksi (JIK) doirasida olib boriladi. Ularning asosiy maqsadi — muassasa ichidagi penitensiar jinoyatchilikni barvaqt oldini olish, jinoyat sodir etishga moyil shaxslarni aniqlash, taqiqlangan ashyolar kiritilishiga chek qo'yish hamda

mahkumlar tomonidan ozodlikda bo'lgan paytida sodir etilgan va ochilmay qolgan jinoyatlarni aniqlashdan iboratdir.

JIEMLardagi tezkor vaziyatni to'g'ri baholash uchun penitensiar jinoyatchilikning turlari va qamoqxonada submadaniyatini (criminal subculture) tushunish lozim. Mahkumlar orasida jinoyatlar ko'pincha ochiqchasiga emas, balki guruhlar o'rtasidagi yashirin qonuniyatlar va "tushunchalar" asosida yuz beradi. Muassasalarda sodir etilishi ehtimoli yuqori bo'lgan jinoyatlar va qonunbuzarliklar:

- **Taqiqlangan ashyolarni saqlash va muomalaga kiritish:** Mobil telefonlar, giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar, pichoq yoki boshqa sanchqi-kesuvchi ashyolarni noqonuniy yo'llar (pochta jo'natmalari, qarindoshlar uchrashuvi yoxud xodimlar orqali) bilan JIEM hududiga kiritish.
- **Tamagirlik va mulkiy jinoyatlar:** Kriminal "avtoritet"lar tomonidan boshqa mahkumlarni qo'rqitish, ularning qarindoshlaridan pul talab qilish ("obshyak" yig'ish) va qimor o'yinlari tashkil etish.
- **Jismoniy va ruhiy zo'ravonlik:** Mahkumlar orasida guruhlariga bo'linish, o'zaro nizo, qasddan badanga shikast yetkazish yoxud mahkumlarni o'z joniga qasd qilish darajasiga yetkazish.
- **Ommaviy tartibsizlik va qochishga tayyorgarlik:** Rejim qoidalariga ommaviy bo'ysunmaslikka chaqirish (bunt) hamda qo'riqlash tizimlarini aylanib o'tib qochishni rejalashtirish.

Yopiq muassasalarda tezkor-qidiruv tadbirlari erkin hayotdagidan ko'ra ancha murakkab va spesifik taktik yondashuvlarni talab qiladi. Eng ko'p qo'llaniladigan tadbirlar quyidagilar:

Maxfiy hamkorlik (Kamera ichidagi agentura): Mahkumlar xodimlarga nisbatan dushmanlik kayfiyatida bo'ladi va o'z sirlarini faqat boshqa mahkumlarga aytadi. Shu bois, tezkor xodim mahkumlar orasidan psixologik jihatdan moyil, ishonchli shaxslarni yashirin hamkorlikka jalb etadi. Agent orqali kameradagi muhit,

tayyorlanayotgan jinoyatlar, qochish rejalari hamda tashqarida ochilmay qolgan jinoyatlar haqida oldindan ma'lumot (intrakamera ishi) olinadi.

Tezkor kuzatuv va monitoring: JIEMlardagi barcha koridorlar, ishlab chiqarish zonalari, oshxonalar va uchrashuv xonalari uzluksiz videokuzatuv tizimi ostida bo'ladi. Tezkor xodimlar ushbu kuzatuv orqali shubhali to'planishlarni, ashyolar almashinishini vizual tahlil qiladilar. Shuningdek, pochta va koli-posilkalarni maxsus rentgen apparatlari hamda xizmat itlari yordamida tezkor tekshirish taktikasi qo'llaniladi.

Pochta va telegraf jo'natmalarini, telefon so'zlashuvlarini nazorat qilish: Mahkumlarga qonunan ruxsat etilgan taksofon qo'ng'iroqlari va yozishmalari tezkor maqsadlarda qat'iy nazorat (senzuradan) qilinadi. Bu orqali jinoyatchilarning ozodlikdagi jinoiy sheriklari, giyohvand moddalarni qanday yo'llar bilan kiritmoqchi ekanliklari va pora berish sxemalari fosh etiladi.

Texnologiyalar rivojlangan sari, penitensiar jinoyatchilik ham innovatsion usullarni (masalan, qamoqxonaga tunda dronlar orqali narkotik va telefon tashlash) qo'llamoqda. Bunga qarshi JIEM tezkor apparati "High-tech policing" usullariga tayanadi:

- **Anti-Dron tizimlari va Signal blokatorlari:** Muassasa perimetrida begona uchuvchisiz apparatlarni aniqlovchi va ularning boshqaruv signalini uzuvchi maxsus radiolokatsion tizimlar o'rnatiladi. Shuningdek, kameralar ichida yashirin olib kirilgan uyali aloqa telefonlarini ishlashiga yo'l qo'ymaslik uchun maxsus lokal IMSI-catchers (signal ushlagichlar) va "Jammers" (blokatorlar) qo'llaniladi.
- **Biometrik va xulq-atvor tahlili (Face-ID):** Muassasa ichidagi mahkumlarning harakati intellektual kameralar orqali nazorat qilinadi. Dastur bir-biriga dushman bo'lgan guruh a'zolarining bir joyga to'planganini yoxud

qandaydir mahkum uzoq vaqt panada turganini (masalan, o'z joniga qasd qilish xavfi) aniqlasa, darhol tezkor bo'lim pultiga "qizil" signal uzatadi.

- **Tashqi xizmatlar bilan elektron integratsiya ("E-Jinoiy ish"):** JIEM tezkor xodimi muassasadagi mahkumning tashqaridagi bino, biznes va jinoiy sheriklari haqidagi ma'lumotlarni IIVning "E-Jinoiy ish" yoki "E-Qidiruv" bazalaridan elektron tarzda tezkor tekshirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Rivojlangan xorijiy davlatlar penitensiar tizimida jinoyatlarni fosh etish maxsus analitik va raqamli modellar asosida tashkil etilgan:

- **Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSh):** AQSh qamoqxonalariidagi eng katta tahdid bu "Qamoqxona to'dalari" (Aryan Brotherhood, MS-13 va boshqalar) hisoblanadi. Federal Qamoqxonalar Byurosi (BOP) tarkibida "STG Intelligence" (Security Threat Groups - Xavfsizlikka tahdid soluvchi guruhlar bo'yicha razvedka) bo'linmalari ishlaydi. Ular "Predictive analysis" (Bashoratli tahlil) orqali to'dalarning tashqaridagi a'zolari bilan yozishmalarini (kriptografiyani buzish orqali) va moliyaviy tranzaksiyalarini (kriptoalyuta nazorati) tahlil qilib, nafaqat qamoqxona ichidagi, balki butun mamlakatdagi jinoyatlarni ochishadi.
- **Buyuk Britaniya (UK):** Britaniyaning Penitensiar xizmatida (HMPPS) Maxsus "Prison Intelligence Officers" (Qamoqxona razvedkasi ofitserlari) faoliyat yuritadi. Ular jazolovchi emas, balki ma'lumot yig'uvchi analitiklar bo'lib, mahkumlarning barcha telefon suhbatlarini sun'iy intellekt orqali (ovozdan matnga o'tkazib, kalit so'zlarni - "narkotik", "pichoq", "qochish" so'zlarini) avtomatik ushlovchi tizimlardan foydalanadi.
- **Germaniya:** Inson huquqlari yuksak darajada bo'lgan Germaniyada mahkumlarning kameralariga yashirin eshitish moslamalarini o'rnatish sudning qat'iy sanksiyasi bilan o'ta og'ir jinoyatlar (terrorizm) uchungina qo'llaniladi. Ularning asosiy taktikasi mahkumlarni rehabilitatsiya

markazlarida psixologik tahlil qilish va maxfiy hamkorlikni insonparvarlik rag‘batlari (muddatidan oldin ozod qilish) orqali amalga oshirishdir.

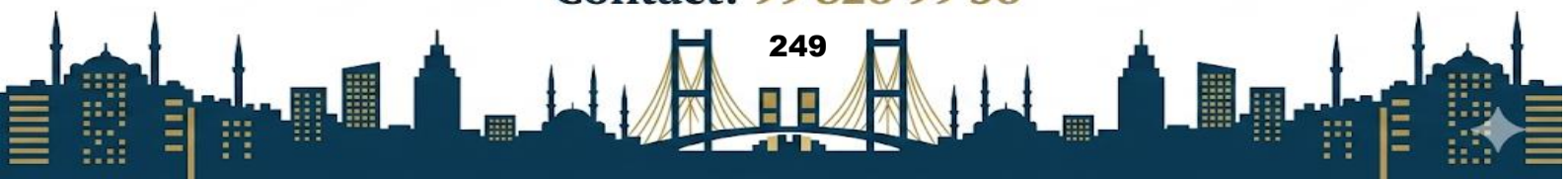
- **Janubiy Koreya:** Penitensiar tizimni mutlaq raqamlashtirish bo‘yicha dunyo yetakchisi. Koreyaning JIEMlarida "Robo-guards" (Robot-nazoratchilar) harakatlanadi. Ular kameralar atrofida patrul qilib, mahkumlarning xulq-atvorini 3D-kamera orqali kuzatadi. Agar mahkum urushsa, hushidan ketsa yoki noqonuniy buyum yashirsa, robot buni "agressiv xulq" deb baholab, darhol tezkor xodimlarning planshetiga onlayn tasvirni uzatadi.

JIEMlarda jinoyatlarni oldini olish va fosh etish tezkor-qidiruv xizmatining eng murakkab bo‘g‘inlaridan biri bo‘lib, u tashqi jinoiy dunyoni falaj qilishning o‘zagidir. Mavjud tizimni yanada takomillashtirish maqsadida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, O‘zbekiston Respublikasi IIV huzuridagi Jazoni ijro etish departamentining barcha koloniyalari va tergov hibsonalarini (SIZO) tashqaridan buyum tashlash (kiritish) hollarini barvaqt aniqlovchi va bloklovchi zamonaviy Anti-Drone (dronlarga qarshi) radiolokatsion qalqonlar hamda uzluksiz IMSI-catcher tizimlari bilan to‘liq jihozlash.

Ikkinchidan, JIEM tezkor bo‘linmalari va IIVning hududiy Tezkor-qidiruv departamentlari o‘rtasida "E-Jinoiy ish" doirasida integratsiyalashgan yagona "Penitensiar axborot tizimi" modulini ishga tushirish. Bu orqali JIEMda aniqlangan tezkor axborot bir soniyada ozodlikdagi tezkor xodimga qidiruv tadbirlarini tashkil etish uchun uzatilishini ta'minlash.

Uchinchidan, IIV Akademiyasi bazasida JIEM tezkor xodimlari uchun "Kamera ichidagi maxfiy hamkorlik va kriminal submadaniyat psixologiyasi" bo‘yicha AQSh (STG Intelligence) tajribasiga asoslangan maxsus modulli malaka oshirish kurslarini joriy etish.

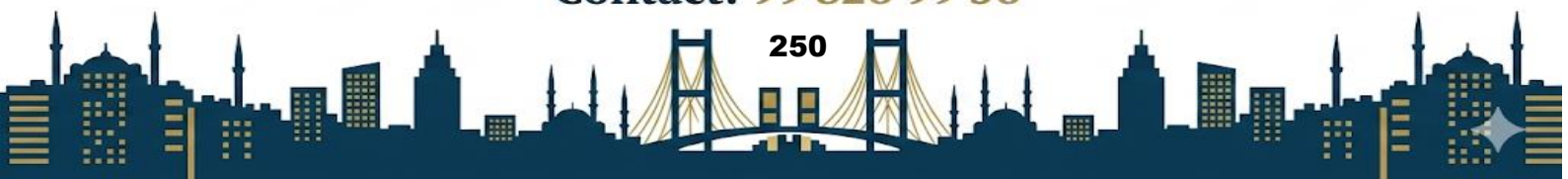

To'rtinchidan, Penitensiar tizimda jinoyatchilikka qarshi kurashish, tezkor-qidiruv taktikasi va innovatsion politsiya modellari borasida olib borilayotgan yuridik, psixologik tadqiqotlarni global fan muhitiga integratsiya qilish. IIV Akademiyasi professor-o'qituvchilari va mustaqil izlanuvchilar tomonidan yaratilgan maxfiylik grifiga ega bo'lmagan o'quv qollanmalari, yuridik xulosalarni Open Journal Systems (OJS) tarmog'ida va Zenodo xalqaro ilmiy repozitoriylarida e'lon qilish. Bundan tashqari, penitensiar xavfsizlik va tezkor faoliyat masalalariga bag'ishlangan respublika miqyosidagi hamda xalqaro amaliy konferensiya materiallarini **SCOP.UZ** (Scientific Conference Open Proceedings) kabi zamonaviy milliy ilmiy platformalarda to'liq indeksatsiya qilish va tadqiqot materiallariga albatta DOI (Digital Object Identifier) raqamlarini biriktirib borish amaliyotini o'rnatish. Bu sohadagi ilmiy ishlar nufuzini va O'zbekiston politsiya fanining iqtiboslik darajasini jahon miqyosida oshirishga bevosita xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, jazoni ijro etish muassasalarining qalin devorlari jinoyatni o'z-o'zidan yo'q qilmaydi. Jinoiy mentalitetni yengish va muassasa xavfsizligini kafolatlash faqatgina yuksak intellektual salohiyatga, kuchli agenturaviy tarmoqqa va ilg'or raqamli texnologiyalarga tayanuvchi malakali tezkor-qidiruv xizmati orqaligina ta'minlanadi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. 25.12.2012 yildagi O'RQ-344-son.
3. O'zbekiston Respublikasining Jazoni ijro etish kodeksi. [Elektron resurs] // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, <https://lex.uz>.
4. Xudoyberdiyev A.A. "Ma'muriy ishlarni yuritish kafolatlari va huquqni qo'llash amaliyoti". O'quv qo'llanma. – Toshkent: IIV Akademiyasi, 2024.

SCIENTIFIC CONFERENCE OPEN PROCEEDINGS

Global Academic Knowledge Repository

5. Masharipov T., Fayzullayev D. "Tezkor-qidiruv taktikasi va jinoyatlarni fosh etishning zamonaviy muammolari". – Toshkent: IIV Akademiyasi, 2024.
6. Federal Bureau of Prisons (BOP). "Security Threat Group (STG) Identification and Intelligence Operations". U.S. Department of Justice, 2023.
7. HM Prison and Probation Service (HMPPS). "Intelligence Management and Covert Covert Operations in Prisons". London, UK Government, 2022.
8. Lee, H., & Kim, J. "Robotics and AI Surveillance in High-Tech Prisons: The South Korean Experience". Asian Journal of Criminology, 2021.
9. Europol. "Prison Intelligence and Countering Organised Crime from Within". The Hague, 2023.
10. Omelchenko, O. A. "Operativno-rozysknaya deyatelnost v uchrejdeniyax ispolneniya nakazaniy: strategiya i taktika". Huquq va xavfsizlik jurnali, 2022.

Contact: 99 826 99 56

